



УТВЪРДИЛ:

Декан

Дата

СОФИЙСКИ УНИВЕРСИТЕТ "СВ. КЛИМЕНТ ОХРИДСКИ"

Факултет: Философски

Специалност: (код и наименование)

Ф	Ф	С	0	4	0	1	1	2
---	---	---	---	---	---	---	---	---

Социология

УЧЕБНА ПРОГРАМА

Дисциплина:

И	3	2	3
---	---	---	---

Социология на социалната стратификация

Преподавател: ас. д-р Димитър Благоев

Учебна заетост	Форма	Хорариум
Аудиторна заетост	Лекции	30
	Семинарни упражнения	30
Обща аудиторна заетост		60
Извънаудиторна заетост	Курсов учебен проект (разработка на курсова работа)	30
	Самостоятелна работа в библиотека или с ресурси	60
Обща извънаудиторна заетост		90
ОБЩА ЗАЕТОСТ		150
Кредити аудиторна заетост		2
Кредити извънаудиторна заетост		3
ОБЩО ЕКСТ		5

№	Формиране на оценката по дисциплината	% от оценката
1.	Ефективно участие в тематични дискусии в семинарните часове	50%
2.	Тест	20%
3.	Изпит – публична защита на курсова работа	30%

Критерии за оценяване:

Крайната оценка по дисциплината се формира от три компонента:

1. Ефективно участие в тематични дискусии в семинарните часове (Д);
2. Тест (Т);
3. Изпит – публична защита на курсова работа (КР);

NB: Конкретните критерии за оценяването по всеки отделен компонент са приложени след анотацията и учебното съдържание.

Анотация на учебната дисциплина:

Цели на курса:

Целта на курса е да покаже значимостта, приложимостта и продуктивността на стратификационния анализ при разбирането на процесите на социална промяна в конкретни общества от началото на двадесет и първи век. Пред подобна заявка стои предизвикателството за преодоляване на затрудненията при идентифициране на същностни проявления на стратификацията – затруднения, характеризиращи познавателните усилия за социологическо разбиране на тези социални феномени по света и у нас през (поне) последните няколко десетилетия. Предлаганият от курса подход предполага намиране на решения на тази социологическа задача спрямо спецификата на параметрите ѝ в различни общества.

Съществена цел на курса е привличане на студентската активност към реална включеност в образователния процес с оглед на съвместното постигане на определена социологическа компетентност и познание за изследване и анализ в областта на социалната стратификация.

Анотация.

Курсът прави опит за промяна на изследователската перспектива към социалната стратификация, като стремежът е да се преодолее познавателната ограниченост на обичайните изследователски нагласи. Това ще бъде показано като възможно чрез проблематизиране на стратификацията като *процес* на динамизиране на механизмите и ресурсите за социално разполагане. Предлаганият подход едновременно преформулира изследователския интерес и префокусира изследователската перспектива към социалната стратификация като същностно обвързана с механизмите на социална динамика.

Курсът се разгръща в две взаимно пресичащи се дискуссионни пространства – на исторически променящите се условия на възможност на социалната стратификация и на публично поражданите условия за социологическата ѝ постижимост. В тези рамки се дискутират няколко основни проблемни кръга (напр. класа/класовост, социални позиции, социална мобилност...) в две перспективи. От една страна всеки проблемен кръг се разглежда през *класическия социологически интерес* към него, а от друга страна се прави опит за *некласическо преформулиране на изследователския интерес* през една перспектива към социалната стратификация, в която тя се схваща като процеси на промяна в, и динамизиране на принципите, механизмите, факторите и ресурсите за социално разполагане. Например, социалната мобилност (един от най-съществените въпроси при изследване на стратификационна промяна), разглеждана в класическата перспектива като “абсолютно преместване” от една социална позиция в друга, в тази перспектива може да бъде разбрана чрез трансформациите в структурата на житейските шансове. В този случай социологически значимо става не толкова “абсолютното преместване” между отделни позиции, а промяната на самите “относителни” позиции и на начина, по който те се съотнасят едни спрямо други.

В социологическата си провокация курсът стига още по-далеч чрез търсене и намиране на аргументи за преосмислянето на две класически категории – социалната позиция (т.нар. от част от социологическата класика „статус”) и средната класа. Това се осъществява в реферативната рамка на житейските шансове, като първата се разглежда социологически като обективация на (променящи се) житейски шансове и следователно, същностно динамична, а втората – в перспективата на създаването на самите житейски шансове.

В лекционните часове се предлагат социологически аргументи за основните условия на възможност на класическите и некласическите социологически концептуализации в полето на стратификацията и в основните проблемно-тематични негови конкретни измерения.

Семинарните часове са организирани под формата на дискусии по специфичните социологически проблеми в рамките на тематичната област на курса, като това предполага предварителна подготовка на студентите за всяка дискусия. Тази подготовка включва прочетени конкретни социологически текстове (когато оригиналният текст е на английски, се предоставя негов превод, направен специално за целите на курса), изгледани избрани игрални филми, анализирани предоставени емпирични данни.

Предварителни изисквания:

Изисквания за допускане до изпит:

Текуща оценка, равна или по-висока от „среден 3.00” (образувана като средно-аритметична от оценка за участието на семинарните упражнения и оценка от тест в средата на семестъра).

Очаквани резултати:

Студентите, преминали успешно през курса, ще придобият умения за проблематизация, идентификация и анализ на различни аспекти, елементи и измерения на социалната стратификация.

Учебно съдържание

№	Тема:	Хорариум
1.	Социо-исторически генезис на социологическия предмет „социална стратификация” (как става възможна социалната стратификация). Условия на възможност; условия за социологическа постижимост. Граници на предметното поле: социална стратификация и/или социални неравенства?	4 часа лекции
2.	Социологическа рефлексия върху социалната история на публичния интерес към стратификацията. Социалното конструиране на (образите на) предметната реалност като постоянно обновяващ се „резултат” от процесите на взаимодействие и обратни въздействия между нарастващо разнообразие от публични дискурси върху „стратификация”.	2 часа лекции
	„Кой”, „кога”, „как” и „защо” участва в „разговорите”, свързани със „стратификация” в „пред-модерността”, „модерността” и „пост-модерността”.	2 часа семинарни упражнения
	<u>Текст за дискусия:</u>	

	Scott, J. (1996). Images of stratification. <i>Stratification and power. Structures of class, status and command</i> . Polity Press. [Български превод]	
3.	<p>Защо и как „класата” се превръща в доминанта в социологическия интерес към социалната стратификация. Стратификационните анализи между марксистката „класа” и Веберовите „класи”.</p> <p>Познавателни и предметни предпоставки на приложимост на „класовите” и „некласовите” подходи. Потенциали и дефицити на „класовите” и „некласовите” подходи.</p> <p><u>Текст за дискусия:</u></p> <p>Pakulski, J. (2005). Foundations of a post-class analysis. <i>Wright, E. O. (Ed.) Approaches to class analysis</i>. Cambridge, UK; New York, Cambridge University Press. [Български превод]</p>	<p>2 часа лекции</p> <p>2 часа семинарни упражнения</p>
4.	<p>Веберовият идеално-типически подход към социалния престиж и командната власт като неикономически измерения на стратификация: „Статусни ситуации” и съсловия; „ситуации на командна власт” и социални групировки. Какви познавателни задачи има възможност да решава „многомерният подход” към социалната стратификация и какви – не?</p> <p>„Нео-веберианските” заявки за „новост” и тесните граници на евристичния потенциал на „класификациите по занятия” и на идеята за „дихотомия на социалните позиции” според диференциацията на трудовата дейност, основана на „трудов договор” и „служебно отношение”.</p> <p><u>Текст за дискусия:</u></p> <p>Breen, R. (2005). Foundations of a neo-Weberian class analysis. <i>Wright, E. O. (Ed.) Approaches to class analysis</i>. Cambridge, UK; New York, Cambridge University Press. [Български превод]</p>	<p>2 часа лекции</p> <p>2 часа семинарни упражнения</p>
5.	<p>Социологическа класика: Защо и как капитализмът и класата са структурно и съдържателно обвързани? Капитализмът и иманентната динамика на социалната стратификация. Класовостта като основно измерение на стратификацията на класическия капитализъм.</p> <p>Основни процеси на трансформация в индустриалния капитализъм и класовата му система.</p> <p><u>Текст за дискусия:</u></p> <p>Бъргър, П. (1998). Класата – стълбицата на успеха. <i>Капиталистическата революция</i>. ЛИК, София.</p>	<p>2 часа лекции</p> <p>2 часа семинарни упражнения</p>
6.	<p>Реконцептуализация: Трансформации в пост-индустриалните стратификации. Качествените промени в икономиката, социалните групи, нагласите и потреблението, и разпадането на веригата „структура – съзнание – действие”. Ерозия на класовата стратификация.</p>	<p>2 часа лекции</p>

	<p>Между разширяването на структурата на възможностите и тиранията на избора на стил на живот (върху примера на Великобритания).</p> <p><u>Текст за дискусия:</u></p> <p>Бътлър, Т. (1999). „Да наваксаш” или тиранията на избора: намерения и резултати при лондончаните от средната класа през 90-те години. <i>Социологически проблеми</i>, 1-2, 81-103.</p>	2 часа семинарни упражнения
7.	<p>Социологическа класика: Социална мобилност в индустриалното общество: “Абсолютното преместване” между социални позиции. “Благоденстващият работник” и „обуржоазяването на работническата класа” в контекста на икономическата и социалната политика за изграждане на общество на масово потребление.</p> <p>Между-поколенческа и вътре-поколенческа социална мобилност (върху примерите на Англия, Франция и Швеция).</p> <p><u>Текст за дискусия:</u></p> <p>Erikson, R., Goldthorpe, J. H., & Portocarero, L. (2010). Intergenerational class mobility and the convergence thesis: England, France and Sweden. <i>The British journal of sociology</i>, 61(1), 185-219. [Български превод]</p>	2 часа лекции 2 часа семинарни упражнения
8.	<p>Постигането и загубата на социални позиции като резултат на промените в пазара на труда, вследствие на индустриалните трансформации.</p> <p><u>Филм за дискусия:</u></p> <p><i>Billy Elliot</i> [The movie] (2000). Director: Stephen Daldry [Български субтитри]</p>	4 часа семинарни упражнения
9.	<p>Реконцептуализация: Социална мобилност в пост-индустриалния социален свят: Динамика в самите “относителни” социални позиции и промени в начините, по които те се съотнасят едни спрямо други.</p> <p>Процеси на диверсификация, индивидуализация и транснационализация на факторите и ресурсите за социално разполагане. Мобилност и миграции в глобализацията се свят. „Глобалните мобилности“ и пределите на стратификацията.</p> <p><u>Текст за дискусия:</u></p> <p>Faist, T. (2013). The mobility turn: a new paradigm for the social sciences? <i>Ethnic and Racial Studies</i>, 36:11, 1637-1646 [Български превод]</p>	2 часа лекции 2 часа семинарни упражнения
10.	<p>Тест (2 часа). Дискусия върху отговорите на теста (2 часа).</p>	4 часа семинарни упражнения

11.	<p>Социологическа класика: Средна класа и средни класи – основни предпоставки и измерения. Вътрешни диференциации в средната класа; възходът на “service class” и „класата на знанието”. „Обществото на средната класа” като публично релевантна научна идеология. Следствията на познавателния редукионизъм в анализите на средната класа за изгубването на предмета им.</p> <p>Социално конструиране на средната класа (върху примера на Великобритания).</p> <p><u>Текст за дискусия:</u></p> <p>Wahrman, D. (1995). Imagining the “middle class”: an introduction. <i>Imagining the middle class: the political representation of class in Britain, 1780-1840</i>. Cambridge University Press. [Български превод]</p>	<p>2 часа лекции</p> <p>2 часа семинарни упражнения</p>
12.	<p>Реконцептуализация: Средни класи и житейски шансове: средната класа като „производител” на житейски шансове. Средна класа и национална държава; средни класи и welfare state.</p> <p>Средните класи между „производството” и „потреблението” на житейски шансове. Глобализация и „дигитални” средни класи (върху примера на „дигиталното” предприемачество чрез crowdfunding).</p> <p><u>Текст за дискусия:</u></p> <p>Благоев, Д. (2015). „Средната класа”: между „производството” и „потреблението” на житейски шансове. <i>Годишник на СУ "Св. Климент Охридски", Книга Социология, 105</i>, 92-118.</p>	<p>2 часа лекции</p> <p>2 часа семинарни упражнения</p>
13.	<p>Сравнително отклонение I: Стратификация в „социалистическо общество от съветски тип“.</p> <p>Идеологическото конструиране на социалните йерархии и стимулираното възпроизводство на „статусна неконсистентност” като основни стратификационни механизми (върху примера на България).</p> <p><u>Текст за дискусия:</u></p> <p>Кабакчиева, П. (2001). Идеологическото конструиране на социалните йерархии – или защо не възникна “второ” гражданско общество у нас. <i>Гражданското общество срещу държавата</i>. ЛИК, София.</p>	<p>2 часа лекции</p> <p>2 часа семинарни упражнения</p>
14.	<p>Сравнително отклонение II: Стратификация в „социалистическо общество от хибриден тип“.</p> <p>Социо-професионалните групи като специфична концептуализация на една хибридна социалистическа стратификация (върху примера на Унгария).</p> <p><u>Текст за дискусия:</u></p>	<p>2 часа лекции</p> <p>2 часа семинарни упражнения</p>

	Роберт, П. (1999). Социо-професионална класова структура: теоретични и методологически проблеми. <i>Социологически проблеми</i> , 1-2, 62-80.	
15.	Обобщение: Стратификация и промяна. Постижения на стратификационните анализи и предизвикателства пред тях. Ако отговорът е „стратификация”, кои са социологически релевантните въпроси? Граници на социологическия познавателен потенциал към социалната стратификация в съвременната социалност.	4 часа лекции

Конспект за изпит – няма*.

***Изпитът представлява публична защита на предварително разработени от студентите курсови работи.**

Крайната оценка (КО) по дисциплината се формира от три компонента и се получава по следната формула:

$$\text{КО} = 0,5 \cdot \text{Д} + 0,2 \cdot \text{Т} + 0,3 \cdot \text{КР}, \text{ където:}$$

1. Д – Участие в тематични дискусии в часовете (50% от оценката);
2. Т – Тест в средата на семестъра (20% от оценката);
3. КР – Изпит – публична защита на разработена курсова работа (30% от оценката).

За оценка „Отличен“	$5,50 \leq \text{КО} \leq 6,00$
За оценка „Много добър“	$4,50 \leq \text{КО} < 5,49$
За оценка „Добър“	$3,50 \leq \text{КО} < 4,49$
За оценка „Среден“	$3,00 \leq \text{КО} < 3,49$
За оценка „Слаб“	$2,00 \leq \text{КО} < 2,99$

Критериите за оценяване на всеки от компонентите са следните:

<i>1. Участие в тематични дискусии в часовете (Д)</i>	
За оценка „Отличен“	Студентът участва редовно в тематичните дискусии по предварително прочетените текстове и допринася съществено за тяхната продуктивност и полезност; демонстрира рефлексия и разбиране по мнозинството от дискутираните основни въпроси.
За оценка „Много добър“	Студентът участва редовно в тематичните дискусии по предварително прочетените текстове и отчасти допринася за тяхната продуктивност и полезност; демонстрира рефлексия и разбиране по голяма част от дискутираните основни въпроси.
За оценка „Добър“	Студентът участва в част от тематичните дискусии по предварително прочетените текстове и понякога допринася за тяхната продуктивност и полезност; демонстрира рефлексия и разбиране по част от дискутираните основни въпроси.

За оценка „Среден“	Студентът не участва редовно в тематичните дискусии по предварително прочетените текстове и много рядко допринася за тяхната продуктивност и полезност; не демонстрира рефлексия и разбиране по голяма част от дискутираните основни въпроси.
За оценка „Слаб“	Студентът не участва в тематичните дискусии по предварително прочетените текстове и не допринася за тяхната продуктивност и полезност; не демонстрира рефлексия и разбиране по мнозинството от дискутираните основни въпроси.

<i>2. Тест в средата на семестъра (Т)</i>	
За оценка „Отличен“	Точковият еквивалент на отговорите на студента на теста е над 80% от максималния брой точки в теста.
За оценка „Много добър“	Точковият еквивалент на отговорите на студента на теста е между 60% и 80% от максималния брой точки в теста.
За оценка „Добър“	Точковият еквивалент на отговорите на студента на теста е между 40% и 60% от максималния брой точки в теста.
За оценка „Среден“	Точковият еквивалент на отговорите на студента на теста е между 20% и 40% от максималния брой точки в теста.
За оценка „Слаб“	Точковият еквивалент на отговорите на студента на теста е под 20% от максималния брой точки в теста.

<i>3. Публична защита на разработена курсова работа (КР)</i>	
За оценка „Отличен“	Студентът е разработил курсова работа, релевантна на предметното поле на курса; формулираните изследователски въпроси и хипотези са аргументирани; анализът на изследователския предмет (конкретно измерение на социалната стратификация) съдържа социологическа аргументация и завършва с обосновани изводи – резултат от самия анализ, които подкрепят основната теза на курсовата работа.
За оценка „Много добър“	Студентът е разработил курсова работа, релевантна на предметното поле на курса; голяма част от формулираните изследователски въпроси и хипотези са аргументирани; по-голямата част от анализа на изследователския предмет (конкретно измерение на социалната стратификация) съдържа социологическа аргументация; повечето от аналитичните изводи са в резултат на самия анализ и в мнозинството си подкрепят основната теза на курсовата работа.
За оценка „Добър“	Студентът е разработил курсова работа, която не е достатъчно релевантна на предметното поле на курса или не е достатъчно аналитично фокусирана върху конкретно измерение на социалната стратификация; само част от формулираните изследователски въпроси и хипотези са аргументирани; само част от анализа съдържа социологическа аргументация; само част от аналитичните изводи са в резултат на самия анализ или връзката им с основната теза на курсовата работа е проблематична.

За оценка „Среден“	Студентът е разработил курсова работа, която не е достатъчно релевантна на предметното поле на курса или не е достатъчно аналитично фокусирана върху конкретно измерение социалната стратификация; мнозинството или всички изследователски въпроси и хипотези не са аргументирани; аргументацията в анализа страда от социологическа недостатъчност; мнозинството от аналитичните изводи не са в резултат на самия анализ или връзката им с основната теза на курсовата работа е проблематична.
За оценка „Слаб“	Студентът не е разработил курсова работа или не я е разработил самостоятелно, или е разработил такава, която не е релевантна на предметното поле на курса или не е аналитично фокусирана върху конкретно измерение на социалната стратификация; не са формулирани изследователски въпроси и хипотези; липсва социологическа аргументация в анализа; аналитичните изводи не са в резултат на самия анализ или липсват, или липсва връзка между тях и основната теза на курсовата работа; или са нарушени драстично правилата за цитиране на използваните източници.

Библиография

Основна литература:

Благоев, Д. (2015). „Средната класа“: между „производството“ и „потреблението“ на житейски шансове. *Годишник на СУ "Св. Климент Охридски", Философски факултет. Книга Социология, 105, 92-118.* Достъпно на https://research.uni-sofia.bg/bitstream/123456789/1314/1/5_Blagoev_Dimitar_T105.pdf

Бъргър, П. (1998). Класата – стълбицата на успеха. *Капиталистическата революция.* ЛИК, София.

Бътлър, Т. (1999). „Да наваксаш“ или тиранията на избора: намерения и резултати при лондончаните от средната класа през 90-те години. *Социологически проблеми, 1-2, 81-103*

Кабакчиева, П. (2001). Идеологическото конструиране на социалните йерархии – или защо не възникна “второ” гражданско общество у нас. *Гражданското общество срещу държавата.* ЛИК, София.

Роберт, П. (1999). Социо-професионална класова структура: теоретични и методологически проблеми. *Социологически проблеми, 1-2, 62-80.*

Billy Elliot [The movie] (2000). Director: Stephen Daldry [Български субтитри]

Breen, R. (2005). Foundations of a neo-Weberian class analysis. *Wright, E. O. (Ed.) Approaches to class analysis.* Cambridge, UK; New York, Cambridge University Press. [Български превод]

Erikson, R., Goldthorpe, J. H., & Portocarero, L. (2010). Intergenerational class mobility and the convergence thesis: England, France and Sweden. *The British journal of sociology, 61(1), 185-219.* [Български превод]

Faist, T. (2013). The mobility turn: a new paradigm for the social sciences? *Ethnic and Racial Studies*, 36:11, 1637-1646 [Български превод]

Pakulski, J. (2005). Foundations of a post-class analysis. *Wright, E. O. (Ed.) Approaches to class analysis*. Cambridge, UK; New York, Cambridge University Press. [Български превод]

Scott, J. (1996). Images of stratification. *Stratification and power. Structures of class, status and command*. Polity Press. [Български превод]

Wahrman, D. (1995). Imagining the “middle class”: an introduction. *Imagining the middle class: the political representation of class in Britain, 1780-1840*. Cambridge University Press. [Български превод]

Допълнителна литература:

Благоев, Д. (2009). Процеси на стратификационна трансформация в България след 1989г.: Методологически предизвикателства и социоисторически контексти на динамизацията на социалния живот. *Социологията пред предизвикателството на различията*. Университетско издателство „Св. Климент Охридски”. София, с. 319-339.

Благоев, Д. (2008). Житейски шансове и статусна динамика. *Състояние на обществото*. Институт „Отворено общество”. София.

Тилкиджиев, Н. (1998) Методологически въпроси. *Тилкиджиев и колектив. Социална стратификация и неравенство*. М8М, София.

Фотев, Г. (1998). Социални неравенства и справедливост. *Социалното разслояване в България и Република Македония*. ЛИК, София.

Blagoev, D. (2015). Middle classes undergoing transformation in a digitizing world. *International Journal of Communication*, 9, 2784-2800. [Български превод]

Earle, P. (1989). The middle station. *The making of the English middle class. Business, society and family life in London, 1660-1730*. University of California Press, Berkeley and Los Angeles.

Scott, J. (1996). From Max Weber: a framework. *Stratification and power. Structures of class, status and command*. Polity Press.

Дата: 15. 02. 2020 г.

Съставил: ас. д-р Димитър Благоев